

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Ludvíka Davida (soudce zpravodaj), soudkyně Kateřiny Šimáčkové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatele **P. H.**, t. č. ve věznici, právně zastoupeného Mgr. Robertem Plickou, advokátem, AK se sídlem Národní 58/32, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2017 sp. zn. 7 Tdo 51/2017, rozsudku Městského soudu v Praze dne 18. 10. 2016 sp. zn. 7 To 397/2016 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 17. 8. 2016 sp. zn. 2 T 33/2016, za účasti **Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 5** jako účastníků řízení a **Nejvyššího státního zastupitelství, Městského státního zastupitelství v Praze a Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 5** jako vedlejších účastníků řízení, **takto:**

- I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2017 sp. zn. 7 Tdo 51/2017, rozsudkem Městského soudu v Praze dne 18. 10. 2016 sp. zn. 7 To 397/2016 a rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 17. 8. 2016 sp. zn. 2 T 33/2016 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i zásada subsidiarity trestní represe a tím čl. 39 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Tato rozhodnutí se proto ruší.**

O d ů v o d n ě n í

I.

Průběh předchozího řízení a stížnostní námítka

1. Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 18. 4. 2017, stěžovatel podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), brojí proti v záhlaví uvedeným rozhodnutím obecných soudů, a to pro tvrzené porušení základního práva na spravedlivý proces, zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). K tomuto porušení mělo dojít z důvodu závažných procesních vad, kterých se dopustily orgány činné v trestním řízení vedeném proti stěžovateli.

2. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 17. 8. 2016 sp. zn. 2 T 33/2016 byl stěžovatel uznán vinným přečinem maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), za který mu byl uložen podle § 337 odst. 1 trestního zákoníku a § 45 odst. 1 trestního zákoníku společný nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání osmi měsíců, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 3 trestního zákoníku zařazen do věznice s dozorem. Stěžovatel byl odsouzen pro skutek, který podle výroku Obvodního soudu pro Prahu 5 spočíval (zkráceně) v tom, že stěžovatel v době od 21. 12. 2015 do 9. 3. 2016 po pozemní komunikaci v blízkosti místa svého bydliště řídil celkem v 28 případech, blíže popsanych v jednotlivých bodech, různá motorová vozidla, ačkoli věděl, že mu byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 22. 10. 2015 sp. zn. 2 T 116/2014, který nabyl právní moci dne 24. 11. 2015, uložen mimo jiné trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu v trvání 18 měsíců.

3. K odvolání stěžovatele byl rozsudek soudu prvního stupně zrušen rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 18. 10. 2016 sp. zn. 7 To 397/2016 ve výroku o trestu, a nově bylo rozhodnuto tak, že mu byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody (tedy nikoli trest společný) v trvání osmi měsíců, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s dozorem. Dovolání stěžovatele bylo Nejvyšším soudem odmítnuto jako zjevně neopodstatněné dle § 265i odst. 1 písm. e) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“).

4. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že Městský soud v Praze jako odvolací soud pochybil, když nepostupoval v souladu s čl. 90 Ústavy a neposkytl zákonem stanoveným způsobem ochranu základním právům stěžovatele. Městský soud v Praze měl v rámci své činnosti, kdy kontroloval, zda nedošlo k vadám řízení, které by mohly mít vliv na správnost či zákonnost rozsudku, zjistit, že orgány činné v trestním řízení postupovaly v řízení protiústavně a svým postupem při získávání důkazů porušily jeho základní práva a svobody. Konkrétně nedovoleným zásahem do základního práva na ochranu tajemství zprávy podávané telefonem podle čl. 13 Listiny a důsledně vzato i zásahem do základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, kdy důkaz pořízený protizákonně je třeba považovat za nepřipustný, včetně všech dalších důkazů získaných na jeho základě.

5. Stěžejním a v podstatě jediným důkazem obžaloby měl být podle tvrzení stěžovatele videozáznam pořízený v rámci sledování osob a věcí za pomoci technických prostředků ve smyslu § 158d odst. 1, odst. 2 trestního řádu, který byl pořízen na základě návrhu Policie ČR č. j. V50-18-2015-KRPA/12OOK3, č. j. KRPA-283268/TČ-2015-001273 ze dne 6. 11. 2015 a svolení Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 5 ze dne 12. 11. 2015 č. j. V28-13/2015-2ZN4712/2015. Povolení ke sledování osob bylo vydáno pro období od 12. 11. 2015 od 00.00 hod. do 12. 3. 2016 do 00.00 hod. Povolení ke sledování osob však nebylo podle názoru stěžovatele dostatečně odůvodněno a neobsahovalo mimo obecných a nepodložených tvrzení žádné indicie, ze kterých by mohlo vyplývat alespoň důvodné podezření, že k trestným činům došlo. Pokud je řízení vedeno pouze na základě podezření, musí být v odůvodnění vyloženo, o jaké indicie se takový závěr opírá. Pouhé trestní oznámení samo o sobě, není-li doloženo alespoň indiciemi, z nichž lze důvodné podezření dovozovat, by nemělo v právním státě postačovat k nařízení odposlechnů nebo sledování osob a věcí.

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti upozorňuje, že pokud by takto policejní orgán postupoval vždy, docházelo by k získání důkazů proti takřka jakékoliv osobě. V případě každé osoby dochází v běžném životě k mnoha drobným proviněním zanedbatelného charakteru, které mohou být postupem, kdy se opatřují dlouhodobě důkazy, vykládáno jako trestná činnost pokračujícího charakteru. Aby k takovému jednání ze strany orgánů činných v trestním řízení nedocházelo, existuje zákonná úprava, která povoluje narušení soukromí osob pouze v případech závažné trestné činnosti. Odposlechy a sledování osob nejsou určeny pro odhalování přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle ustanovení § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, kterého se nějaká osoba dopouštěla v uzavřeném areálu přeparkováním automobilu, a to v rámci svého povolání automechanika. Obzvláště v situaci, kdy ze strany stěžovatele nedocházelo k závažnému porušování zákazu řízení motorových vozidel.

7. Stejnými námitkami stěžovatele, které uplatnil i v ústavní stížnosti, se blíže zabýval již dovolací soud. Z jeho usnesení se podává, že v posuzované věci byly úkony trestního řízení zahájeny dne 28. 3. 2015 ve věci neznámého pachatele pro podezření z trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 trestního zákoníku, neboť byl zjištěn neoprávněný zásah do identifikátoru (identifikačního čísla VIN) kontrolovaného motorového vozidla. Dne 15. 9. 2015 byly zahájeny úkony trestního řízení ve věci podezřelého (později obviněného) stěžovatele jednak pro přečin legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, jednak pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku. Dne 15. 10. 2015 byl vydán soudcem Obvodního soudu pro Prahu 5 příkaz k vydání údajů o telekomunikačním provozu obviněného. Z návrhu na vydání povolení ke sledování osob a věcí ze dne 6. 11. 2015 vyplývá, že návrh byl podán v řízení pro trestné činy výše uvedené a dále pro trestné činy krádeže podle § 205 odst. 1, 2, 3 trestního zákoníku a podílnictví podle § 214 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, přičemž jako podezřelí jsou v žádosti uvedeni M. V. a (později obviněný) stěžovatel. Objektem sledování měl být pozemek v okolí autodílny stěžovatele sloužící jako příjezdová cesta a odstavná plocha pro motorová vozidla. Návrh je podle dovolacího soudu podrobně skutkově odůvodněn, včetně podezření, že se stěžovatel opakovaně dopouští trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Rovněž povolení státního zástupce Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 5 ze dne 12. 11. 2015 má podle dovolacího soudu všechny náležitosti ve smyslu zákonných ustanovení, je skutkově odůvodněno a bylo vydáno v souladu se zákonem na dobu čtyř měsíců. Ve spisu je založen rovněž řádný protokol a vyhodnocení.

8. Podrobně se dovolací soud zabýval rovněž námitkou stěžovatele vztahující se k zásadě subsidiarity trestní represe.

9. Kromě teoretických východisek soud uvedl, že úvaha o tom, zda jde o čin, který s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe není trestným činem z důvodu nedostatečné společenské škodlivosti případu, se uplatní za předpokladu, že posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty (viz Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013 sp. zn. Tpjn 301/2012, publikované pod č. 26/2013 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

10. Konkrétně k osobě stěžovatele a jeho skutku dovolací soud uvedl, že jeho skutek vykazuje známky trestné činnosti proti pořádku ve věcech veřejných, kdy dochází k

úmyslnému zásahu do objektu trestného činu, jímž je zájem na řádném výkonu rozhodnutí soudů a dalších orgánů veřejné moci. Popsaným jednáním stěžovatel naplnil všechny znaky skutkové podstaty uvedeného trestného činu, přičemž nelze konstatovat, že by tyto znaky nebyly naplněny ani „hraničním způsobem“, tedy tak, že by z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídaly běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty.

11. I v případech, kdy trest zákazu činnosti odsouzenému znemožňuje výkon určitého povolání (typicky například povolání řidiče), je třeba jej bez výjimek respektovat. Dovolací soud sice uznal, že stěžovatel řídil motorová vozidla pouze v krátkých časových úsecích a v areálu, do něhož byl dopravními značkami zakázán vjezd jiných vozidel, na druhé straně podle jeho názoru ani v tomto případě nebylo vyloučeno ohrožení jiných osob, například chodců. Stupeň společenské škodlivosti je v dané věci navíc zvýrazněn tím, že stěžovatel v rozporu s uloženým zákazem neoprávněně řídil motorová vozidla v řadě případů, po dobu přibližně dvou a půl měsíce. Navíc tak činil poté, co již byl v minulosti opakovaně postižen pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.

II.

Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

12. Ústavní soud si k posouzení obsahu ústavní stížnosti vyžádal vyjádření účastníků i vedlejších účastníků řízení.

13. Nejvyšší soud sdělil, že stěžovatelem zpochybňovaný důkaz získaný sledováním osob a věcí podle § 158d odst. 1, 2 trestního řádu, ani jiné v dovolání zpochybňované důkazy, nebyly získány procesně závadným postupem. Tyto důkazy nebyly stěžejní pro skutková zjištění soudů, když stěžovatel se k jednání uvedenému ve výroku odsuzujícího rozsudku doznal a v dovolání a ani v průběhu předchozího řízení nezpochybňoval, že se ho v tomto rozsahu dopustil. Za neopodstatněné označil tvrzení stěžovatele, že narušení soukromí osob je odůvodněno pouze v případech závažné trestné činnosti. Podmínky, za nichž je možné v té či oné intenzitě zasáhnout do práv na soukromí, nedotknutelnost obydlí, tajemství dopravovaných zpráv a dalších, jsou přesně vymezeny zákonem, a použití sledování podle § 158d odst. 1, 2 trestního řádu není podmíněno stupněm typové závažnosti trestného činu. Úkony trestního řízení byly zahájeny mimo jiné pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a povolení ke sledování bylo vydáno s odůvodněním, že stěžovatel přes opakovaný zákaz řídí motorová vozidla; ale i pokud by tomu tak nebylo, nic to nemění na použitelnosti důkazu záznamem ze sledování. Použití takového záznamu k důkazu by nebránil ani fakt, že původně bylo šetření ve smyslu § 158 a násl. trestního řádu prováděno na základě jiných podezření, než nakonec byla prokázána, a záznam lze navíc použít jako důkaz i v jiné trestní věci, než ve které bylo sledování provedeno, pokud je i v této věci vedeno řízení o úmyslném trestném činu.

14. Relativně složitější bylo podle Nejvyššího soudu posuzování věci z hlediska zásady subsidiarity trestní represe zakotvené v § 12 odst. 2 trestního zákoníku, neboť na první pohled se jeví (a do určité míry také je) posuzovaný případ netypický. Nejvyšší soud se proto i z tohoto hlediska věcí podrobně zabýval, byť tuto námitku v dovolání stěžovatel uplatnil jen okrajově. Nicméně Nejvyšší soud má za to, že i tato námitka je

neopodstatněná, přičemž v podrobnostech opět odkazuje na rozhodnutí o dovolání, kde připomněl hlavní okolnosti spoluurčující stupeň společenské škodlivosti případu.

15. Městský soud v Praze se k věci nevyjádřil, Obvodní soud pro Prahu 5 pak uvedl, že trvá na závěrech obsažených v rozsudku. Zároveň soud zdůrazňuje, že v řízení před soudem prvního stupně nebyly zpochybněny důkazy obsažené ve spisu. Stěžovatel řízení motorových vozidel v uvedených dnech nepopíral a k trestné činnosti se doznal, pouze namítal, že vozidlo řídil na účelové komunikaci, na neoploceném prostoru, kde jsou umístěny garáže.

16. Nejvyšší státní zastupitelství odkázalo na své písemné vyjádření k dovolání. Městské státní zastupitelství se k věci nevyjádřilo.

17. Obvodní státní zastupitelství se blíže vyjádřilo k námitkám týkajícím se povolování sledování. Podle jeho názoru k porušení práv stěžovatele v tomto smyslu nedošlo. Trestní řád nikterak neomezuje okruh trestných činů, při jejichž prověřování může být postupováno podle § 158d trestního řádu (na rozdíl např. od postupů podle § 88, § 88a trestního řádu). Státní zástupce pak musí podle zásady legality stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví. Nemohlo být tedy postupováno jinak, než zahájením trestního stíhání proti stěžovateli a následným podáním obžaloby. Použití získaných důkazů nebylo ze zákona vyloučené a nebylo tedy možné je přehlížet s argumentem, že orgány činné v trestním řízení měly původně i podezření, která se nakonec nepotvrdila, a ta trestná činnost, kterou se zdokumentovat podařilo, není dostatečně závažná.

III.

Procesní podmínky řízení

18. Ústavní stížnost splňuje všechny zákonné náležitosti a podmínky pro její projednání, které stanoví zákon o Ústavním soudu. S ohledem na obsah ústavní stížnosti dospěl Ústavní soud k závěru, že není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV.

Právní posouzení věci

19. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že v smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí; směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí vydanému v trestním řízení, není proto samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny ústavně zaručené práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy, a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

20. Po zvážení argumentace obsažené jak v ústavní stížnosti, tak ve vyjádřeních účastníků řízení, přezkoumání obsahu napadených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu, dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, i když z jiného důvodu, než na který klade v ústavní stížnosti hlavní důraz stěžovatel.

21. Z ústavní stížností napadených rozhodnutí a ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 5 sp. zn. 2 T 33/2016, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývá, že ve věci v zásadě nebyly sporné otázky skutkové, ale především právní posouzení případu, a to zejména posouzení skutku z pohledu zásady subsidiarity trestní represe (princip *ultima ratio*). I když stěžovatel v ústavní stížnosti uplatnil ve větší míře námitky týkající se zákonnosti prováděných úkonů v přípravném řízení a námitka porušení zásady subsidiarity trestní represe byla zmíněna pouze okrajově, Ústavní soud se věcí zabýval výhradně z tohoto hlediska, neboť na rozdíl od ostatních námitek se jedná o námitku z ústavněprávního pohledu zásadní. Ústavní soud dospěl k závěru, že právní hodnocení věci obecnými soudy z tohoto pohledu nelze považovat za příléhavé a z ústavního hlediska dostačující.

IV. a) *Princip ultima ratio* - obecná východiska a judikatura Ústavního soudu

22. Ústavní soud respektuje [a podrobně to rozvedl např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 3113/13 ze dne 29. 4. 2014 (N 72/73 SbNU 315)], že určovat trestněprávní politiku a kvalifikovat určitý druh jednání co do formální podoby jako trestný čin přísluší zákonodárci (obdobně viz publikované usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 4/03). Je si též vědom, že trestní právo je ovládáno zásadou, že žádný trestný čin nesmí zůstat bez zákonného trestu (*nullum crimen sine poena legali*), která vyjadřuje myšlenku neodvratnosti trestního postihu v případě spáchání trestného činu. Na straně druhé, ani v trestním řízení neplatí zásada *fiat iustitia, pereat mundus* („spravedlnost musí zvítězit, i kdyby měl zahynout svět“). Absolutní teorie trestání, zastávaná například Kantem, podle níž nutnost trestat zločin je dána pouhým faktem jeho spáchání, je dnes pokládána za překonanou, neodpovídá dnešnímu chápání smyslu trestního práva a účelu trestání. Moderní trestněprávní systém zohledňuje také následky, které by mohly být vyvolány aplikací právní normy a pro takové případy, kdy bezvýjimečné prosazení trestní normy by mohlo způsobit více škody než užítku, připouští některé výjimky z obecně platných pravidel ofiiciality a legality [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2523/10 ze dne 22. 2. 2011 (N 16/60 SbNU 171)].

23. Podmínky trestnosti činu je třeba interpretovat ve světle zásad trestního práva, mezi které patří i princip *ultima ratio*. Dle principu *ultima ratio* je trestní právo právem, jehož prostředky mají a musejí být užívány tehdy a jen tehdy, pokud užití jiných prostředků právního řádu nepřichází v úvahu, neboť již byly vyčerpány nebo jsou zjevně neúčinné či nevhodné. Užití trestněprávního postupu, aniž by prostředky jiných právních odvětví, totiž zejména prostředky soukromoprávní, a při jejich nedostatečnosti sankce správní, byly - pokud jsou dostupné - použity, by byl v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe, která vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě - jen v případech, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní.

24. Takováto povaha trestního práva je i reflexí principu proporcionality, který ustálená judikatura Ústavního soudu považuje za výraz demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy, z jehož podstaty plyne, že stát může omezovat základní práva osob jen v míře nezbytné pro dosažení účelu aplikované zákonné normy [shodně náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 227/05 ze dne 31. 7. 2006 (N 144/42 SbNU 161)].

25. Za účinnosti dřívějšího trestněprávního kodexu Ústavní soud na těchto základech již judikoval, že princip *ultima ratio* je principem, v jehož světle je třeba interpretovat podmínky trestnosti činu dle tehdejšího trestního zákona [viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 69/06 ze dne 12. 10. 2006 (N 186/43 SbNU 129)]. Nový trestní zákoník ve své podstatě zachoval formálně-materiální pojetí trestného činu, přičemž ovšem do formulace aspektu materiálního výslovně začlenil zásadu subsidiarity ve shora naznačeném směru. Princip subsidiarity trestní represe tak nalézá své uplatnění v aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení při projednávání jednotlivých trestních kauz - zde je chápán jako korektiv, zabraňující kvalifikaci konkrétního protiprávního jednání jako trestného činu. Je vyjádřen v § 12 odst. 2 trestního zákoníku: „*Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*“ Jako aplikační zásada se tento princip uplatní zejména v případech trestněprávní kvalifikace určitého jednání, které má soukromoprávní základ, pokud bylo možno dostatečně efektivně situaci řešit pomocí právních norem jiných odvětví než trestního práva, nebo pokud posuzovaný skutek vzhledem ke všem (specifickým) okolnostem případu nedosahuje ani dolní hranice společenské škodlivosti, aby jej bylo možno považovat za trestný čin.

26. Jestliže obecné soudy neaplikují zásadu subsidiarity trestní represe, ačkoliv skutkové okolnosti svědčí o tom, že k tomu byly splněny podmínky, je porušen ústavní princip *nullum crimen, nulla poena sine lege* zakotvený v čl. 39 Listiny [viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 558/01, IV. ÚS 469/02, II. ÚS 372/03, I. ÚS 4/04, I. ÚS 69/06, III. ÚS 2042/08, III. ÚS 722/09, II. ÚS 1098/10 (všechny dostupné v internetové databázi NALUS <http://nalus.usoud.cz>)]. Ústavnímu soudu pak nezbývá, než aby ústavní stížností napadená rozhodnutí zrušil.

IV. b) Aplikace obecných východisek na projednávaný případ

27. V dané věci je Ústavní soud nucen konstatovat, že nastala situace uvedená v předchozím odstavci a napadená rozhodnutí neobstojí v konfrontaci se zásadou subsidiarity trestní represe.

28. Z vyžádaného trestního spisu zjistil Ústavní soud následující skutkové okolnosti.

29. Stěžovatel byl obžalován a posléze i odsouzen pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání osmi měsíců ve věznici s dozorem. Přečin měl spáchat celkem 28 případy v období od 21. 12. 2015 do 9. 3. 2016 tím, že po pozemní komunikaci v blízkosti místa svého bydliště řídil motorová vozidla, ačkoli věděl, že mu byl jiným rozsudkem uložen mimo jiné trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu v trvání 18 měsíců. Konkrétně měl přečin spočívat např. v tom, že stěžovatel „*dne 21. 12. 2015 v době od 9:36 hodin do 9:39 hodin řídil motorové vozidlo zn. Volkswagen Transporter, r. z. XX (anonymizováno)*“ (bod 1. výroku), „*dne 8. 1. 2016 v době od 10:41 hodin do 10:42 hodin řídil motorové vozidlo zn. Škoda Superb nezjištěné značky*“ (bod 3. výroku), „*dne 22. 1 2016 v době od 10:15 hodin do 10:16 hodin řídil motorové vozidlo zn. Volkswagen Transporter, r. z. XX (anonymizováno)*“ (bod 19. výroku) a konečně „*dne 19. 2. 2016 v době od 7:31 hodin*

do 7:33 hodin řídil motorové vozidlo zn. Škoda Octavia, nezjištěné registrační značky“ (bod 27. výroku).

30. Jako důkazy o vině stěžovatele sloužily protokol o vyhodnocení kamerových záznamů ze dne 1. 4. 2016 (i když byl stěžovatel podezřelý z více trestných činů, na něž se vztahovalo povolení ke sledování osob a věcí, další podezření kromě přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání se nepotvrdila) a stěžovatelovo doznání. K pozemku, na němž měl stěžovatel motorová vozidla řídit, nalézací soud zjistil, že se jedná o pozemek č. parc. XX v k. ú. XX, který je veden jako veřejně přístupná účelová komunikace – areál garáží. Veřejný přístup na ni je omezen z jedné strany dopravní značkou zákaz vjezdu všech motorových vozidel mimo uživatelů garáží, z druhé strany pak rovněž značkou zákaz vjezdu všech motorových vozidel s výjimkou dopravní obsluhy.

31. Obecné soudy se blíže zabývaly otázkou charakteru účelové komunikace podle zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů. Dospěly ke shodnému závěru, že i na takové komunikaci, která je veřejně přístupná všem s výjimkou motorových vozidel, lze zákaz řízení motorových vozidel porušit, a to z důvodu, že „i na místě, kde obviněný vozidla řídil, mohlo dojít k ohrožení osob na životě a zdraví, a bezesporu by obviněný i za takové situace za to nesl plnou trestní odpovědnost, neboť skutečnost, že pachatel řídil vozidlo na účelové komunikaci s minimálním výskytem jiných osob, není důvodem k vyloučení jeho trestní odpovědnosti např. za trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti“ (str. 8 usnesení Nejvyššího soudu).

32. Obecné soudy se však již nezabývaly další otázkou - zda činnost stěžovatele, kdy sice motorová vozidla v areálu, v němž vykonává činnost automechanika, přesouval, tedy musel je nastartovat a několik metrů (cca 10 až 15) s nimi popojet, lze vůbec z pohledu trestního zákoníku pro účely kvalifikace předmětného přečinu posoudit jako **řízení** motorových vozidel. Z popisu jednotlivých případů ve výroku rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 totiž vyplývá, že nejdelší doba „řízení“ trvala *tři minuty* (9 případů), nejkratší pak *jednu minutu* (2 případy). V ostatních případech se jednalo o *dvě minuty*.

33. Podle judikatury Nejvyššího soudu za zakázanou činnost nelze v případě zákazu řízení motorových vozidel považovat jakékoliv nakládání s motorovým vozidlem, ale jen takové jeho ovládání, k němuž jsou nutné schopnosti, jež řidič musí nabýt školením a zkušeností, pro které je vydáváno řidičské oprávnění, a je potřeba takových schopností k tomu, aby toto vozidlo (jeho pohonná jednotka) mohlo být uvedeno do pohybu s využitím znalostí a schopností ovládat jeho motorické schopnosti (viz usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 460/2013 ze dne 10. 7. 2013).

34. Pro vymezení pojmu „řízení motorového vozidla“ Nejvyšší soud dříve judikoval, že trestní zákoník tento pojem sám nedefinuje, avšak nečiní tak výslovně ani žádný jiný právní předpis. Podpůrně lze využít pojmu řidiče v ustanovení § 2 písm. d) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů, které je však velmi širokým vymezením, neboť za řidiče považuje účastníka provozu na pozemních komunikacích, který řídí motorové nebo nemotorové vozidlo anebo tramvaj; řidičem je i jezdec na zvířeti. Podle § 2 písm. e) citovaného zákona je řidičem i vozka, který řídí potahové

vozidlo. Za řidiče je tedy označován účastník provozu na pozemních komunikacích, který řídí motorové nebo nemotorové vozidlo nebo tramvaj anebo jede na zvířeti.

35. Uvedené definice lze však podle Nejvyššího soudu v trestním řízení použít jen podpůrně, protože při posuzování jednání pachatele přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku je třeba pojem „řízení motorového vozidla“ vykládat z hlediska povahy a podstaty činnosti, která byla rozhodnutím soudu nebo jiným rozhodnutím jiného orgánu veřejné moci zakázána. Rozhodné pro posouzení toho, zda jde o „řízení“, je *zkoumání konkrétní povahy vykonávané a zakázané činnosti*, a nikoliv striktní výklad výše citovaných pojmů sloužících pro potřeby provozu silničních vozidel na pozemních komunikacích.

36. Právě s ohledem na tyto skutečnosti je nutné posuzovat v každém konkrétním případě, zda činnost vykonávaná pachatelem, jemuž byl vysloven zákaz řízení motorových vozidel, má ve svém materiálním obsahu takovou povahu, jakou vykazuje charakter činnosti, která mu byla zakázána. Vždy je proto nutné poměřovat zejména skutečnou povahu jednání, pro které se řízení vede, s tím, v čem zásadně spočívá činnost konkrétním rozhodnutím takovému pachateli zakázaná.

37. Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 8 Tdo 950/2011 ze dne 31. 8. 2011 rovněž dovodil, *„že trestní zákoník nedefinuje, kdy konkrétně dojde k maření nebo podstatnému ztížení rozhodnutí, ale ponechává vymezení tohoto pojmu zcela na posouzení konkrétních skutečností, zda se již v daném případě jedná o takové porušení, které zasahuje do výkonu porušovaného rozhodnutí, anebo se jedná jen o jednání menší intenzity, které lze posoudit jako přestupek“*. Protože v každé jednotlivé věci mohou být skutečnosti pro posouzení tohoto znaku odlišné, není ani v rámci soudní praxe možné tyto okolnosti jednoznačně objektivizovat. Vždy však záleží na tom, za jakých podmínek a v jakých souvislostech k předmětnému činu došlo.

38. Pro naplnění skutkové podstaty tohoto přečinu se pak podle judikatury Nejvyššího soudu nevyžaduje opakované nebo soustavné jednání pachatele spočívající v řízení motorového vozidla v době výkonu zákazu činnosti, jímž mu toto řízení bylo zakázáno (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2003 sp. zn. 7 Tdo 622/2003, uveřejněné v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu roč. 2004, sv. 26 pod č. T 629). Rozhodná pro to, aby bylo toto jednotlivé porušení vysloveného zákazu posouzeno jako uvedený přečin, je *intenzita tohoto činu* včetně toho, jak *závažné* bylo porušení takto vysloveného zákazu.

39. Pokud jde o povahu a závažnost činu (srov. § 39 odst. 2 trestního zákoníku), ta představuje hlavní a neopomenutelné kritérium, protože zahrnuje nejširší okruh skutečností charakterizujících trestný čin a jeho pachatele, přičemž je to právě trestný čin, který je základem trestní odpovědnosti a za jehož spáchání je ukládán trest. Nutno je ovšem přihlížet i ke všem ostatním hlediskům, byť se částečně překrývají. Tím, že jsou tyto další okolnosti uvedeny zvlášť vedle povahy a závažnosti spáchaného trestného činu, trestní zákoník naznačuje, že jde o takové okolnosti, které nejsou zahrnuty v hledisku vycházejícím z povahy a závažnosti trestného činu a neovlivňují jeho určení. Zvláštnosti povahy a závažnosti daného trestného činu je třeba posoudit z hlediska *zvláštností pachatele, jeho pohnutek, záměrů či cílů, míry zavinění, způsobu provedení trestného činu, jeho následků, objektu i okolností činu a popřípadě i podle společenské situace*.

40. Povahu trestného činu určují především zákonné znaky té skutkové podstaty, která byla tímto činem naplněna (zejména druh a význam porušeného nebo ohroženého zájmu chráněného trestním zákonem, jednání charakterizující objektivní stránku trestného činu, forma zavinění), a dále též konkrétní okolnosti, za nichž byl čin spáchán (způsob provedení činu, pohnutka, záměr nebo cíl pachatele a míra jeho zavinění, druh a okruh způsobených následků, existence okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, polehčujících a přitěžujících okolností). Závažnost trestného činu pak vyplývá zejména z toho, s jakou intenzitou, v jaké výši nebo v jakém rozsahu byly naplněny jednotlivé znaky trestného činu, o jak typově závažný trestný čin jde, jak významné okolnosti charakterizují pachatele, jak intenzivně byly naplněny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, polehčující a přitěžující okolnosti, kolik takových okolností pachatel naplnil atd. (viz Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 437 s.).

V. Závěr

41. Ústavní soud po zhodnocení projednávané věci ze všech shora uvedených hledisek, včetně posouzení relevantní judikatury, dospěl k závěru, že obecné soudy jednání stěžovatele neposoudily ve všech souvislostech a dostatečně nepřihlédly ke specifickým daného případu. Nejvyšší soud sice považoval posuzovaný případ za netypický a hraniční, přesto se přiklonil k právnímu hodnocení nižších soudů a dovolání stěžovatele odmítl. Tím došlo k porušení principu *ultima ratio* a porušení zásady *nullum crimen, nulla poena sine lege*, zakotvené v čl. 39 Listiny.

42. Ústavní soud, na rozdíl od obecných soudů, totiž zastává názor, že posuzovaný skutek, za nějž byl stěžovatel odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody (a to aniž by přehlédl určitou problematickou osobnost a minulost stěžovatele), vzhledem ke všem shora popsaným specifickým okolnostem nedosahuje ani dolní hranice společenské škodlivosti, aby jej vůbec bylo možno považovat za trestný čin, natož za trestný čin, za nějž by měl být stěžovatel potrestán nepodmíněným trestem odnětí svobody.

43. Ústavní soud nepovažuje jednání stěžovatele za natolik škodlivé, aby bylo nutno vůči němu použít trestněprávních prostředků, a to i s ohledem na procesní vývoj celé věci v průběhu trestního řízení, kdy ostatní podezření stěžovatele z podílu na závažné trestné činnosti se neprokázala a byla postupně administrativně vyloučena k samostatnému prověřování (viz záznamy na č. 1. 5 až 7 trestního spisu). Stíhané jednání stěžovatele tak nakonec spočívalo pouze v tom, že jako automechanik, který provozuje autoservis jako osoba samostatně výdělečně činná v areálu garáží, kam není umožněn vjezd motorovým vozidlům umístěním zákazové značky, opravoval auta, která mu do areálu vozil jeho vozidlem zn. Volkswagen Transporter s vlekm pro auta kolega, který má v tomtéž areálu také dílnu. Stěžovatel poté tato auta přemísťoval v rámci areálu výhradně za účelem jejich opravy, a to pouze z místa na místo v délce cca 10 až 15 metrů. I když je možno konstatovat, že k této činnosti potřeboval schopnosti, aby vozidla (jejich pohonné jednotky) mohly být uvedeny do pohybu s využitím znalostí a schopností ovládat jejich motorické schopnosti (viz první část definice řízení v bodě 33. tohoto nálezu), další schopnosti, jež řidič musí nabýt školením a zkušeností, pro které je vydáváno řidičské oprávnění, tedy znalost pravidel silničního provozu (viz druhá část definice řízení v bodě 33. nálezu), k této činnosti v podstatě nepotřeboval. Přitom tyto znalosti jsou klíčové pro bezpečnost silničního

provozu, a jejich porušení či porušování bývá v podstatné míře důvodem pro zákaz činnosti spočívající v řízení motorových vozidel.

44. Lze tak uzavřít, že stěžovatel nepoužíval předmětná vozidla pro potřebu sebe nebo někoho jiného (nebo něco) někde přemístit, nýbrž pouze vykonával činnost automechanika, kterou jako takovou zakázanou neměl. Zde je také nutno zdůraznit, že stěžovatel k předmětu svého živnostenského podnikání - opravy silničních vozidel (řemeslná živnost) - řidičské oprávnění ani nepotřeboval.

45. Jestliže obecné soudy neaplikují zásadu subsidiarity trestní represe, ačkoliv skutkové okolnosti svědčí o tom, že k tomu byly splněny podmínky, je porušen ústavní princip *nullum crimen, nulla poena sine lege* zakotvený v čl. 39 Listiny. Tak je tomu i v daném případě, neboť obecné soudy v posuzování toho, zda stěžovatel mařil výkon úředního rozhodnutí spočívajícího v zákazu činnosti, dostatečně nepřihlédly ke specifikům daného případu a namísto toho ve svých rozhodnutích celkem sofistikovaným způsobem odůvodnily podle Ústavního soudu zjevnou nespravedlnost, čímž porušily i čl. 36 odst. 1 Listiny.

46. Ze shora uvedených důvodů proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl [§ 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu] a všechna napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 11. června 2018

Ludvík David
předseda senátu